

Évadkezdés a Zeneakadémián

Ahogy közeledtünk október 1-jéhez, a Zene Világnapjához, úgy került megkülönböztetett érdeklődés középpontjába a Zeneakadémia, a hazai komolyzene fellegvára.

Szeptember 30-án, a Nemzeti Énekkar jubileumi Verdi-éve keretében, egyúttal a Klemperer-bérlet első előadásaként a 100 esztendeje elhunyt Mester ritkán hallható operája, a Luisa Miller került közönség elé, koncert-formában.

A koncertszerű operaelőadásokról voltaképp minden vélekedés, gondolat, bírálat és értékelés helyénvaló. Hosszasan ragozhatnánk, hogyan és mennyiben tartozik össze szervesen a színpadra szánt kompozíció valamennyi eleme – és hivatkozhatnánk arra is, hogy a média jóvoltából bárki otthon, akár egyedül is a lakásába „varázsolhatja” a színpadnak nemcsak a hallható, hanem a látható világát is. Minden megjegyzéshez felsorakoztathatók ellenérvek – de a lényeg az, hogy az élőzene hívei mindig-mindenkor hálás örömmel fogadják, ha ott-és-akkor, előttük-nekik születik meg a hangzó produkció.

Az 1849-es ősbemutatójú, Magyarországon a Nemzeti Színházban 1851-ben mindössze négy (!) előadást megért darab ismeretével mindmáig kevesen büszkélkedhetnek. Szokás tudni, hogy Verdi megzenésíttette Schiller „polgári szomorújáték”-át – de kevesen vannak, akik végighallgatták – akár csak felvételtől is – a Luisa Millert.

Idekvánkodik egy vallomás... esztétikai tanulmányaim során (és amikor elkezdtem e tantárgy oktatását) – meglehetősen igazságtalannak, dehonesztálónak éreztem, hogy „schillerkedés” névvel illettünk egy ábrázolási módot, típust. Schiller mégiscsak több ennél, véltem számos Schiller-költemény ismeretében. Méltán. De most készséggel be kellett látnom, hogy jogos az esztétikai kategória elnevezése. Palinódiát kellene zenegenem, ha korábban lett volna módom a schillerkedés kifejezéssel kapcsolatos ellenérzéseimet széles körben nyilvánosságra hoznom – most megelégedhetek azzal, hogy kényszerűen regisztrálok, utólag belátható, hogy miért volt szinte eleve sikertelenségre utalva-kárhóztatva a Luisa Miller, bármennyire szép is a ze-

néje. Mert ahhoz kétség nem férhet, hogy a muzsika: remek.

Mindennemű drámai (realista) szemléletmódnak ellentmond az a passzivitás, amellyel a dráma „hősei” elszenvedik sorsukat (ezt a magatartást sajátként a szimbolistáktól, Pelléastól és Mélisande-től fogadjuk majd el őszintének, teljes érvényűnek). Hihetetlenül erősen érvényesül a „szócső”-effektus. Tehát, sohasem valamilyen szituációból kinőve születik meg egy-egy, hanem mintegy a szerzői gondolatot közvetítve. A pozitív figurák a Jó, a negatív figurák a Rossz, Gonosz tettek megvalósítására rendeltettek el.

Szögezzük le: színpadon aligha lett volna hatásosabb az opera. Hasonlóképpen nincs mit tenniük a szereplőknek kosztümben-jelmezben sem, díszletek között sem – úgyhogy a hallgató, aki nem operai megjelenítés nézője, semmiről sem marad le. Ami elhangzik, a költő sugallata, a szereplőknek semmi önállóságuk, tetteiknek semmi öntörvényűsége nincs.

Könnyen belátható, hogy miért nem gyakorol hatást a közönségre: szinte lehetetlen azonosulni a hősökkel-hősnőkkel (a katarzislehetőség elenyésző!). Mindvégig kívülről szemléljük a cselekményt – megjelenítés híján, hallgatjuk a zenét.

Nagy elismerés illeti a két együttest, a Nemzeti Énekkart és a MÁV Szimfonikus Zenekart (melynek neve, eléggé el nem ítéhető módon, lemaradt a librettó tartalmazó zeneakadémiai kiadványból. Antal Mátyás szerencsésen testesíti meg azt a dirigens-típust, amely énekesekkel és hangszeresekkel egyaránt tud bánni. Amit ő kér, azt mindkét együttes-típus megadja – tudása és tehetsége alapján. Más kérdés, hogy milyenek az opera arányai-viszonyai színpadi megjelenítés nélkül. Merthogy egyébként a világ kevés operaszínpadán képzelhető el olyan és akkora énekkar, mint a Nemzeti Énekkar, sőt, a zenekar sem férne bele bármely zenekari árokba. (Hogy mennyivel módosulna a megváltozott körülmények között a hangzások, külön dolgozat tárgya lehetne...) Elkerülhetetlen viszonyt, hogy ilyen körülmények között aránytalanságokat észleljünk, hogy időnként el-

fedje a szólisták hangját a monumentális zenekari kíséret. Amely, a maga nemében kidolgozott volt és arányos.

A szólisták többsége készséggel megfeledezett arról, hogy operaelőadás részese. Oratorikus igénnyel keltették életre szólamukat, részletesebb-alapos kidolgozásra a terjedelmesebb szakaszokat méltatva. Igazi színházi légkört a Millert megjelenítő Gudo Hasui próbált teremteni. Ő nem egyszerűen leénekelte szólamát (bizonyára már színpadon is alakította Millert) – ő szinte kotta nélkül énekel, igyekezve kontaktust teremteni partnereivel. Annál feltűnőbb volt, hogy Walter grófként Mozsár György erősen támaszkodott a kotta segítségére – így még inkább kevesellhettük az indulati töltést hangjából. A reprezentatív Luisa mellett (Fodor Beatrix) kissé szürkének hatott, pasztellszínűnek Simon Katalin Federicája, aki viszont éppen a párbeszédes jelenetekben vált meggyőző erejűvé. Rácz István Wurmja hétköznapi „féreg”-nek bizonyult, a mai kor embere számára ennyi aljasság, ilyen magától értetődően – fel sem tűnik! Rodolfóként Karshan Zholdybayew méltán vívta ki a közönség tetszését és szimpátiáját. Hiába, nehéz ellenállni egy jó tenor varázsának...

Egyetlen áriája hallatán csillanhatott fel az operabarátok szeme: hiszen ezt ismerjük! A sztár-tenorok repertoárján szereplő ária esetében azonban kiderült: a szólista és a zenekar nincs összeszokva. A kulturált zenélés ellenére itt volt csupán bántó, hogy „elment egymás mellett” a dallam és a kíséret, hogy a zenekar (a karmester irányításával) nem rendelte alá szerepét a szólistának, aki viszont problémátlanul énekelte a sláger-gyanús áriát a saját elképzelése szerint.

Mindent összevetve, az eredmény az előadógárdát dicséri. A közönség számára sikerült élményt adni. Ezen még az sem tudott rontani, hogy durva hibák hemzsegtek a magyar nyelvű librettóban. (Szép, szép a technika fejlődése, a könyvnyomtatásé is – de hallottunk már kontroll-szerkesztőről, olvasószerkesztőről, s őket nem helyettesítve, hibajavító gépi szerkesztő-programról is. Legalább a reprezentatív kiadványok megérdemelnék a figyelmet, ha már mindezenre nem juthat...)

Fittler Katalin